

El Paral·lel, mític i literari, per Júlia Costa

Júlia Costa, mestra, humanista i escriptora

El Poble-sec, en canvi, més urbà potser i vorejant l'Eixample pel barri de Sant Antoni, només és esmentat marginalment en la literatura com a residència d'obriers resistents al franquisme (...) El barri apareix, sobretot, en aquesta façana del Paral·lel, lligada al Barri Xino... Carreras, César (2003). *La Barcelona literària. Una introducció geogràfica*. Barcelona: Proa.

En els darrers anys ha augmentat l'interès per la Barcelona literària i són freqüents els itineraris culturals durant els quals s'acompanya el recorregut amb textos d'autors que fan referència als espais visitats. El Paral·lel, Montjuïc i el Poble-sec tenen els seus referents, amb unes característiques pròpies, lligades al fet que els seus paisatges van acollir gent modesta, humil, que fins fa poques dècades, no havia pogut assolir un nivell intel·lectual que li permetés fer *literatura* de les seves vides i els seus records.

Sovint la visió del Paral·lel i el Poble-sec ha estat una visió externa, d'aquells intel·lectuals que hi passaven de forma puntual i que s'ho miraven des de fora. Aquest és el cas de Josep Pla o de Sagarra, la visió del qual va evolucionant des de la curiositat juvenil a la constatació de la pobresa i la marginalitat d'un món sovint mitificat per aquells que no el van conèixer.

Les evocacions més antigues d'aquest conjunt format per Montjuïc-Poble-sec-Paral·lel les trobem en la poesia, com ara en un poema de Vicenç Garcia, el Rector de Vallfogona, que escriu sobre un Montjuïc definitivament perdut: *En tos marges, en tos fons/seria cosa d'oïr/si los rossinyols cantassen/ les històries que hauran vist...*

El Paral·lel d'abans de la guerra és evocat per diferents autors, que incideixen en la seva tristor i la seva pobresa, com ara Alexandre Plana (1889-1940) o el mateix Josep Pla:

Tavernes fondes amb les taules sota el llum/ sonen les veus confuses amb els alès i el fum./ Botigues de drapaires amb ferros llits i robes/i ampolles, teranyines i draps a dins dels coves./Es barreja la calda de l'aire resclosit/amb una fortor d'oli i bacallà fregit (...) *Pels volts de Santa Madrona* (Alexandre Plana).

Pla explica a *Coses vistes* l'anada a un Poble-sec sorollós i xaró, amb roba estesa de balcó a balcó, immigració, tavernes greixoses, músics esguerrats, clofolles de cacauet a les portes, fins al punt que afirma: *travessar aquell món era com rebre a l'esquena un xàfec de garrotades.*

El teatre, com ara el de Juli Vallmitana, descriu la marginalitat, la part del Paral·lel que tocava a port, refugi de malfactors, gitanos miserables, ple de barraques i delinqüència i que durant anys no va ser del gust de la Barcelona més elitista. D'altres autors de teatre, com Amichatis, farien el mateix, sense tanta grapa, en una època on la qual hi havia un interès, un pèl esnob, per la pobresa. Els autors més amables amb l'entorn del Paral·lel són aquells que hi han viscut, com Jaume Passarell, periodista nascut el 1890 a Badalona, el qual al seu llibre *Homes i dones de la Barcelona d'abans* dedica una entrada a un Poble-sec a collidor però amb *mala fama*.

Passarell dona una visió del barri semblant a aquella que, anys després, donarà González Ledesma, pel que fa a les prostitutes del proper Barri Xino que, en travessar l'avinguda, es transformen en mestresses de casa convencionals:

Les cupletistes i les cambres de músic-hall que hi vivien aleshores feien de dones del vici a partir de la vorera del cafè Espanyol. A l'altra eren unes perfectes mestresses de casa que es preocupaven de la família, de pujar els fills i dels preus dels queviures (...).

Una visió molt interessant sobre el barri ens la dona el gran Feliu Elies, en la magnífica biografia sobre el pintor Simó Gómez Polo, *Simó Gómez. La veritable història d'un pintor del Poble-sec*. En aquest llibre,

publicat el 1923, Elies explica com era el barri abans de l'existència del mateix Paral·lel i de l'enderrocament de les muralles, un indret ombrívol i pobre, apartat del centre de la ciutat però amb un ambient gairebé rural i feréstec.

El Paral·lel i el Poble-sec literaris de després de la Guerra Civil, per raons evidents, si parlen literàriament, ho fan en castellà. Tarín Iglesias, periodista important, lligat al règim, va escriure una novel·la *Pena de vida*, vinculada a allò que es va dir la *reconciliación nacional*, el millor de la qual és un llarg pròleg en el qual recorda la seva infantesa i joventut al barri, un ambient veïnal que ja s'ha perdut quan escriu el llibre, l'any 1968, amb els canvis socials i l'arribada del sis-cents: "El Paralelo inyectó al Pueblo Seco una corriente de sabiduría improvisada.(...) Hoy el Pueblo Seco ya es ciudad. Ya no es nada, un número sobre el plano. Las escasas tradiciones que conserva están en trance de desaparecer".

El fet de ser el Poble-sec i el tram de Paral·lel que s'hi vincula directament un indret considerat pobre i marginal va fer que aquelles persones que milloraven socialment en marxessin i això ha fomentat aquesta visió literària nostàlgica, que evoca un món definitivament perdut. És aquesta la visió de Tarín però també la que projecten, per exemple, algunes cançons de Serrat en les quals, si bé no es mencionen explícitament el barri i el Paral·lel, es reconeixen a la perfecció.

Els llibres actuals en els quals es parla del Paral·lel són, encara, visions externes, llunyanes. En fan l'escenari ideal per a històries sovint amb un rerefons fosc, com ja ho va fer, l'any 1960, Rafael Tasis, amb *Un crim al Paral·lel*. Aquest Paral·lel literari, evocat des d'un cert desconeixement en directe, el trobem a novel·les com ara *La felicitat*, de Baulenas o *La petita mort*, de Roser Caminals.

Hi ha llibres com ara els de Miquel Badenes (*El Paral·lel, història d'un mite*, Pagès, 1998) que són més històrics que no pas literaris, tot i que sovint ambdues coses van lligades en moltes de les seves evocacions i que resulten imprescindibles per al coneixement del Paral·lel, dels seus teatres i cinemes i de la seva evolució social i urbana.

L'autor que fins ara ha escrit sobre el Poble-sec i del Paral·lel de la postguerra des d'una visió que va molt més enllà de la nostàlgia vital, tot i que també hi és present, és Francisco González Ledesma. González Ledesma no evoca aquests paisatges urbans de forma puntual o anecdòtica, sinó que a la majoria de les seves novel·les, en un moment o un altre, sorgeix una descripció magistral, viscuda intensament. Tant és així que en alguns dels seus llibres aquests fragments superen el conjunt narratiu o l'anècdota policíaca i tenen vida pròpia.

González Ledesma va ser un dels pocs habitants del barri que va poder prosperar professionalment i anar a viure, en una època difícil, a la Barcelona més convencional i burgesa. Però sempre va tornar al Poble-sec, hi té encara família, s'hi passejava molt sovint i havia vingut generosament quan se li havia demanat, per a una xerrada, un pregó de Festa Major o qualsevol altre acte. No era la seva una visió externa, una mica folklòrica o costumista, ni tan sols la mirada melangiosa que contempla impotent els canvis esdevinguts. Tot i que també aquests canvis i aquesta melangia hi tenien un pes. Era sobretot la visió d'algú que sentia pel barri quelcom més profund que curiositat intel·lectual: amor. Amor literari.

...Por favor, Méndez, vamos al viejo barrio, lléveme a las sombras del Victoria y de las mujeres que ya no existen, al silencio de las tres chimeneas de la fábrica de electricidad que marcaron mis ojos de niño, las aceras del Talía y del Arnau, del Condal y del América, de todos los cines que un día existieron y en los que hubo sueños de barrio (...) (Crónica sentimental en rojo, 1984).

Aquest article forma part del projecte Fem Història- Fem Barcelona, coordinat per Tot Història Associació Cultural amb la col·laboració de l'Institut de Cultura de Barcelona, l'Ajuntament de Barcelona i el Centre Cívic Pati Llimona.

Per citar l'article: Costa, J. (2015). El Paral·lel, mític i literari. *Catxipanda*, 2(1). Recuperat (data de visualització), a <http://wpu.ir/k9dbo>